

Araştırma / Original article**Anne-Baba İzleme Ölçeğinin psikometrik özellikleri****Hülya KARATAŞ,¹ Candan ÖZTÜRK²****ÖZET**

Amaç: Bu çalışmanın amacı Anne-Baba İzleme Ölçeği (ABİÖ)-Ergen Formunu Türkçeye uyarlamak ve psikometrik ölçümlerini incelemektir. **Yöntem:** Bu çalışma İzmir ilinde 2008 yılında üç ilköğretim okulunun 6., 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören 532 ergen ile yapılmıştır. Veriler, ergenlere tanımlayıcı özellikler soru formu ve ABİÖ-Ergen Formu uygulanarak elde edilmiştir. Ölçeğin değerlendirilmesinde açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, madde-test korelasyonu ve test-tekrar test analizi yapılmıştır. **Sonuçlar:** Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 12.4 ± 0.9 yıl olarak bulunmuştur. Öğrencilerin %51'i kızdır. Faktör analizinde ölçeğin yedi faktörden oluştuğu ve total varyansın %56.9'unu açıkladığı belirlenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi ile ölçeğin özgün yapıyı desteklediği ve uyum göstergelerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu saptanmıştır. Cronbach alfa katsayısı altı alt boyutta 0.70'in üstünde bulunmuştur. Madde-toplam puan korelasyonları istatistiksel olarak anlamlı ve yeterli düzeydedir. Ölçek ve alt boyutların test-tekrar test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. **Tartışma:** Bu sonuçlar, ABİÖ-Ergen Formu Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. ABİÖ ergenlerde algılanan anne-baba izlemesinin tanımlanmasında, ergenlerin riskli davranışları ile anne-baba izlemesi arasındaki ilişkinin belirlenmesinde ve anne-babalara yönelik yapılacak girişimlerin planlanmasında yol gösterici olabilir. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2011; 12:151-157)

Anahtar sözcükler: Anne-Baba İzleme Ölçeği, geçerlilik, güvenilirlik, ergen

Psychometric testing of the Turkish version of the Parental Monitoring Instrument**ABSTRACT**

Objective: The aim of this study is to translate the parental monitoring instrument (PMI) into Turkish and examine the psychometric properties of the Turkish version of PMI. **Methods:** A study was conducted with 532 adolescents aged 11-14 in grades 6-8 attending three schools in İzmir. Research materials included a Demographic Data Collection Form and the Parental Monitoring Instrument (PMI). In order to evaluate the validity of the instrument, content validity and confirmative factor test was performed for the structure validity. The knowledge regarding the reliability of the instrument was evaluated with the Cronbach's alpha internal consistency coefficient, test-retest technique and item-test correlation. **Results:** The average age of the participant students was found to be 12.2 ± 0.9 . Fifty-one percent of the students were female, 49% were male. The total variance explained in the Turkish form of the instrument was found to be 56.9% and the factor analysis supported the original construct. The Cronbach's alpha was evaluated as 'fairly reliable' in seven factors. Item-to-total score correlations were determined in statistically significant levels and sufficient. The difference between the two measurements in all factors in the test-retest analysis was found to be statistically insignificant. **Discussion:** Based on these results the Turkish version of the PMI can be used as a valid and reliable instrument. PMI can be used in measuring the parental monitoring perceived by adolescents, in determining the relation between the risky behaviors and the parental monitoring and it can be guiding in planning the interventions directed to parents. (*Anatolian Journal of*

¹ Arş.Gör., ² Doç.Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, İzmir

Yazışma adresi/Address for correspondence:

Arş.Gör. Hülya KARATAŞ, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Bornova/İzmir

E-mail: hulya.karatas35@gmail.com

Geliş tarihi: 21.06.2010, Kabul tarihi: 03.09.2010

GİRİŞ

Anne-baba izlemi, anne-babalık uygulamalarının önemli bir boyutudur;¹⁻³ anne-babalık ile ergen arasındaki iletişimi güçlendirmekte ve ergenin kendi sınırlarını bilmesine yardım etmektedir.^{4,5} Anne-baba ile ergen arasındaki ilişki, ergenlik döneminde meydana gelen gelişimsel değişimleri anlamak açısından önemlidir.³ Çalışmalarda, etkili anne-babalıkta ergenleri izlemenin önemli bir etken olduğu ve ergenlerin yaşamın olumsuzluklarından en az düzeyde etkilenmelerini sağlamak için anne-babaların izleme davranışları gösterdiği belirtilmektedir.^{1,3}

Anne-babaların, ergenlerin ev dışında yaptığı aktiviteleri, birlikte olduğu arkadaşları ve nerede oldukları ile ilgili bilgi sahibi olması 'anne-babanın izlemi', veya 'izleme davranışı' olarak tanımlanmaktadır.^{1,6} Anne-baba izlemi, anne-babanın aktif olduğu bir süreçte izleme davranışlarını düşündürmesine rağmen, aktif olan anne-baba değil, ergendir. Anne-babaya verilen bilgi, anne-babanın izleme sürecinin sonunda elde edilen üründür. Stattin ve Kerr, anne-baba izleminin üç şekilde yapılabileceğini belirtmektedir. Bunlar ergenin kendiliğinden anne-babasına nerede olduğunu ve ne yaptığını söylemesi, anne-babanın ergenin arkadaşlarından bilgi alması ve anne-babanın ergene sınırlama ve yasak getirmesi sonucunda onu kontrol etmesidir.¹

Anne-babanın izleme durumunu ergene ve aileye ait bazı etkenler etkilemektedir.⁵ Bunlar ergenin yaşı, cinsiyeti ve kişilik özellikleri,^{3,5,7,8} ailedeki çocuk sayısı, izlemesi değerlendirilen anne-babanın anne veya baba olması, anne-babanın evli veya boşanmış olma durumu,³ anne-babanın eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve sosyoekonomik düzeyi gibi değişkenlerdir.⁵ Anne-baba izlemesini etkileyen önemli etkenlerden biri de, ergenlerin ve anne-babanın içinde yaşadığı toplumun kültürüdür.⁵ Toplumların çocuk yetiştirme biçimindeki değişiklikler ve cinsiyetlere yüklenen değerler anne-baba izlemesine de yansımaktadır. Yapılan çalışmalarda, annelerin babalara göre kız çocuklarını erkek çocuklarından daha fazla izledikleri,^{3,5} kızlara karşı daha kontrolcü ve kısıtlayıcı izleme uyguladıkları belirtilmektedir.

Anne-babanın izlemesinin değerlendirildiği bazı çalışmalarda 'anne-baba izlemi' kapsamında sadece çocuk veya ergenin zamanını nerede

geçirdiği, aktiviteleri ve arkadaşları ile ilgili bilgileri değerlendirilirken,³ bazı çalışmalarda algılanan anne-baba izlemi düzeyi ile riskli davranışlar arasındaki ilişkiye bakılmıştır.^{2,4,5,7,9,10}

Anne-babanın izlemesi, ergenlerin riskli davranışlarını önlemede doğrudan veya dolaylı olarak etkili olan bir etken olarak tanımlanmaktadır.^{5,6} Anne-babanın izlemesi ile riskli davranışlar arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda, anne-babanın izlemesinin ergenlerin yaşamında koruyucu bir etken olduğu, izlemenin artmasıyla ergenlerin şiddet, alkol ve madde kullanımı, okuldan kaçma, riskli cinsel davranışlar ve anti-sosyal davranışlarının azaldığı belirtilmektedir.^{1,2,4,5,7-9} Bazı çalışmalarda anne-babanın izlemesinin, ergenlerin bazı riskli davranışları üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur.¹⁰

Anne-babanın izlemesi, ergenlerin riskli davranışlarını önlemede etkili bir etken olarak tanımlanmasına rağmen, literatürde anne-babanın izlemesini ölçmeye yönelik az sayıda geçerli ve güvenilir ölçüm araçları geliştirilmiştir.⁶ Ölçüm araçları çoğunlukla anne-babanın çocuğun aktiviteleri hakkında ne ölçüde bilgi sahibi olduğu ile ilgilidir; anne-baba ile ergen iletişimini, ergenin riskli davranışlarını ve ergenin gönüllü olarak bilgi vermesini içeren izleme stratejilerine yönelik bilgiyi içermemektedir.⁶ Bu nedenle Cottrell ve arkadaşları anne-babaların izleme davranışlarının tanımlanmasında sağlık profesyonellerine yardımcı olması ve ergenlerin riskli davranışlarının önlenmesine yönelik girişimlerin planlanmasında yol göstermesi amacıyla Anne-baba İzleme Ölçeğini (Parental Monitoring Instrument-PMI) geliştirmiştir.

Türkiye'de anne-baba izlemesinin değerlendirilmesinde kullanılacak, anne-babaların hangi boyutlarda izleme yaptığına ilişkin stratejileri içeren, bu stratejiler aracılığıyla riskli davranışların önlenmesinde kullanılabilecek ölçüm araçlarına gereksinim vardır. Ülkemizde Aksoy ve arkadaşları tarafından ilgili literatür doğrultusunda geliştirilen ankette anne-baba desteği ile izleme davranışları birlikte değerlendirilmektedir.³ Anket, izleme davranışı olarak, son altı ayda ergenin ev dışındaki aktiviteleri, arkadaşları ve okul izlemine ilişkin anne ve babanın bilgisine yönelik ifadeleri içermekte ancak telefon, bilgisayar, sağlık, dolaylı izleme gibi diğer izleme stratejilerini kapsamamaktadır. Bu çalışma ABİÖ-Ergen Formunun Türk popülasyonunda geçerlilik ve güveni-

lirlik çalışmalarının yapılması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Örnekleme

Çalışmaya başlamadan önce İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Etik Kurulu'ndan ve anne-babalardan izin alınmıştır. Araştırma, İzmir'de rastgele yöntemle belirlenen üç ilköğretim okulunda yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2008-2009 öğretim yılında altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfta öğrenim gören, veri toplama günü sınıfta bulunan, çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden ve veri toplama formlarını tam dolduran 532 ergen oluşturmaktadır. ABİÖ'nün madde sayısı 27'dir. Ölçek çalışmalarında her ölçek maddesi için 5-10 kişi alınması önerilmektedir.¹¹ Çalışmaya katılım oranı %93'tür.

Veri toplama araçları

Çalışmanın verileri, 'Tanımlayıcı Özellikler Soru Formu' (yaş, cinsiyet, anne-babanın eğitim düzeyi, kardeş sayısı, anne-baba ile birlikte yaşama durumunu içeren altı soru) ve ABİÖ (27 madde) kullanılarak toplanmıştır. ABİÖ, anne-babaların son dört ayda çocuklarını hangi sıklıkta izlediklerini ve hangi izleme stratejilerini kullandıklarını belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. ABİÖ 27 maddeden oluşan, minimum, maksimum, kesme noktası ve toplam puanı bulunmayan, '1=0 kez' '4= 5-daha fazla' olarak puanlanan Likert tipi bir ölçektir.

Ölçeğin 'dolaylı izleme' yedi madde (1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. maddeler), doğrudan izleme üç madde (8., 9., 10. maddeler), okul izlemesi dört madde (11., 12., 13., 14. maddeler), sağlık izlemesi dört madde (15., 16., 17., 18. maddeler), bilgisayar izlemesi dört madde (19., 20., 21., 22. Maddeler), telefon izlemesi iki madde (23., 24. Maddeler) ve kısıtlayıcı izleme üç madde (25., 26., 27. maddeler) olmak üzere yedi alt boyutu bulunmaktadır.⁶ Bu ölçüm aracının farklı dillere uyarlama çalışmasına ulaşılamadığı için sadece orijinal ölçeğin analiz sonuçları verilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi sırasında açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucuna göre ölçeğin yedi faktörünün olduğu ve toplam varyansın %48'ini açıkladığı, faktör yüklerinin tüm alt boyutlarda 0.69'dan yüksek olduğu belirtilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda $\chi^2=444.97$, $df=319$, $p<0.000$, RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)=0.04, CFI(Comparative Fit Index)=0.95 olarak bulunmuştur.⁶

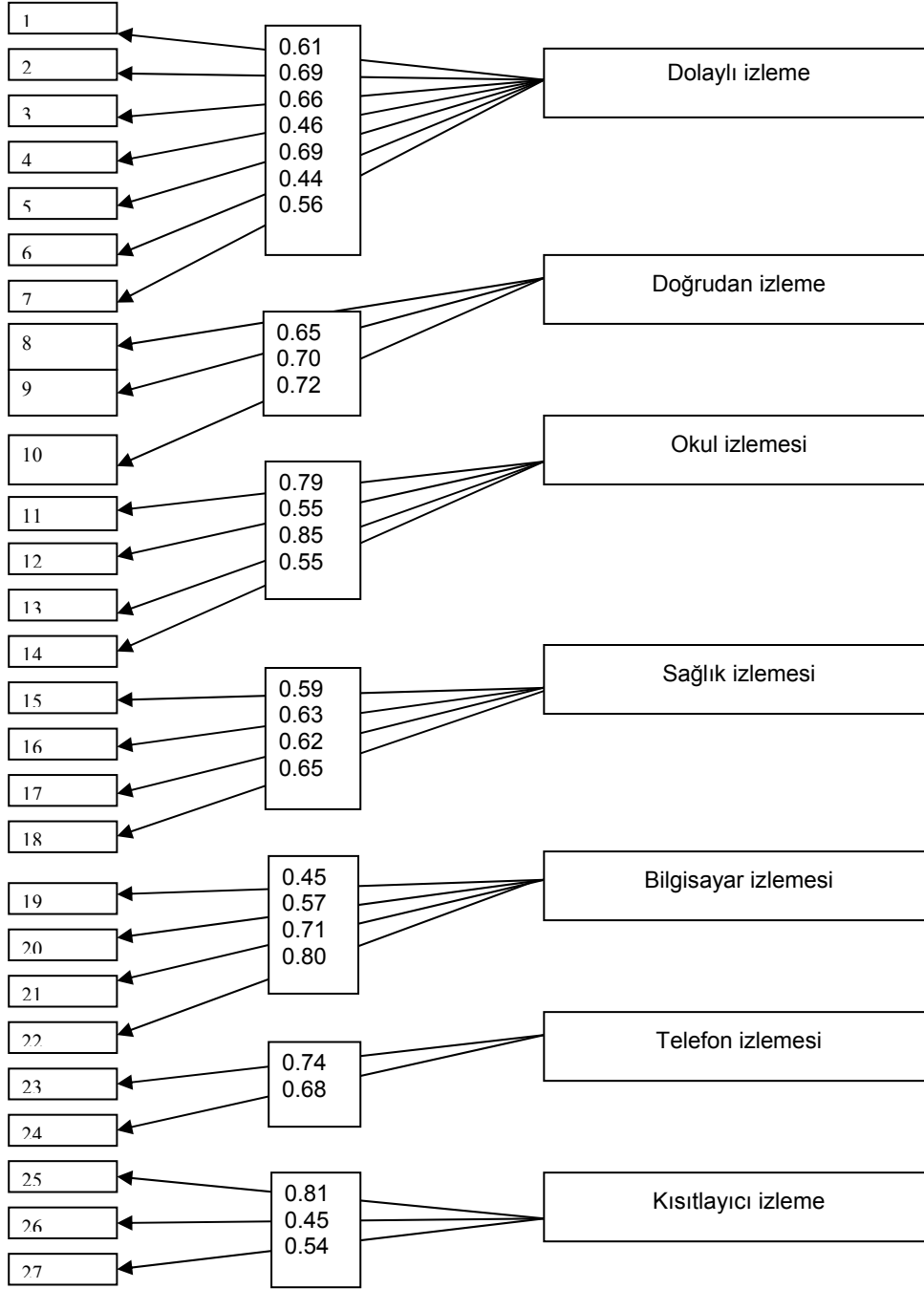
İşlemler

Ölçek maddelerinin Türkçeye çevrilmesi: Ölçek uyarlamasında dil geçerliliği için hedef dildeki en uygun cümle yapısının, deyimlerin kullanılması, kültüre yabancı maddelerin değiştirilmesi gerekmektedir.^{12,13} Ölçeğin dil geçerliliği için ölçeğin Türkçeye uyarlanması ve bu çalışmada kullanılabilmesi için bir araştırmacıdan elektronik posta yolu ile yazılı izin alınmıştır. Türkçe ve İngilizceyi iyi düzeyde bilen, ikisi üniversitede öğretim üyesi olmak üzere dört uzman tarafından İngilizceden Türkçeye çevirisi yapılmıştır. İki dildeki ölçeklerde yer alan kavramlara ilişkin uzmanlardan öneriler alınmıştır. Ölçek, iki dili de iyi düzeyde bilen, ölçeğin İngilizce halini görmeyen farklı bir uzman tarafından Türkçe ölçeğin İngilizceye geri çevirisi yapılmıştır. Önerilen düzeltmeler yapılarak ölçeğin dil geçerliliği tamamlanmıştır.

Uzman görüşü: Türkçeye çevirisi tamamlanan ölçek, dil ve kapsam geçerliliği için beş hemşirelik bölümü ve bir psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümü öğretim üyesi, iki İngilizce öğretmeni, bir sınıf öğretmeni, bir psikolog, bir çocuk psikiyatrisi uzmanı, bir çocuk hekimi olmak üzere on iki uzmandan görüşleri alınmıştır. Uzmanlara ABİÖ'nin özgün formu ve çevirisi birlikte verilerek karşılaştırmaları istenmiştir. Ölçeğin maddelerin uygunluğunu değerlendirmeleri için 0-10 arasında (0=hiç uygun değil, 10=tamamen uygun) bir puan vermeleri istenmiştir. Kendall W analizi ile uzman görüşleri değerlendirilmiştir.

Ön uygulama: Ölçme aracının anlaşılabilirliğinin değerlendirilmesinde örnekleme benzer özellikleri taşıyan gruba ön uygulama yapılması önerilmektedir.^{12,13} ABİÖ'nin dil ve kapsam geçerliliği değerlendirildikten sonra örnekleme özelliklerine uyan 15 ilköğretim öğrencisi ile ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonunda öğrenciler tarafından ölçekteki soruların açık ve anlaşılır olduğu belirtilmiştir.

Verilerin toplanması: Verilerin toplanmasında tüm öğrencilere, araştırmanın amacına ilişkin kısa bir bilgi verilmiş, gizlilik ilkesi açıklanmış ve çalışmaya katılımlarında gönüllülük ilkesinin temel alındığı, istemezlerse katılmayabilecekleri belirtilmiştir. Birinci ve ikinci uygulamada test-tekrar test analizinde öğrencilerin formlarının eşleştirilebilmesi için şifre kullanmaları istenmiştir. Ölçek sınıf ortamında uygulanmış; araştırmacıdan biri ölçeğe ilişkin gerekli açıklamaları yapmak, öğrencilerden gelecek soruları yanıtlamak ve ölçeklerin doğru bir şekilde doldurulmasını sağlamak için sınıfta bulunmuştur. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Şekil 1. Anne-Baba İzleme Ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

Ölçek, ilk uygulamadan üç hafta sonra test-tekrar test analizi için 289 öğrenciye ikinci kez uygulanmıştır.

Verilerin analizi

Verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS ve LISREL programları kullanılarak yapılmıştır.

Ölçeğin kapsam geçerliği için Kendall W testi, yapı geçerliliği için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, madde-test korelasyonu ve test-tekrar test analizi yapılmıştır.¹¹⁻¹⁴

BULGULAR

Katılımcılar

Örneklemin yaş ortalaması 12.4±0.9 yıldır. Öğrencilerin %51'i kız, %49'u erkek, %31.8'i tek çocuk, %68.2'si ise bir veya birden çok kardeşe sahiptir. Öğrencilerin %94.9'u ailesi ile birlikte yaşamakta, annelerin %72.2'si ve babaların %80.5'i lise ve üstü öğrenim düzeyine sahiptir.

Geçerlilik

Kapsam geçerliliği: ABİÖ'nin kapsam geçerliliğinin sağlanmasına yönelik uzman değerlendirmeleri yapılmıştır. On iki uzmanın değerlendirme puanları Kendall W analizi ile değerlendirilmiş, puanları arasında istatistiksel olarak farkın olmadığı (Kendall W=0.437, p=0.133) saptanarak, uzman puanlarının uyumlu olduğu görülmüştür.

Yapı geçerliliği: Ölçeğin verilerinin homojen ve faktör analizi yapılmasına uygun olup olmadığına karar vermek için KMO-Barlett analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, verilerin

homojen olduğu ve varyansların faktör analizi yapılmasına uygun olduğu saptanmıştır (KMO=0.89, Barlett=0.000, $\chi^2=4706.6$). Açıklayıcı faktör analizinde, ölçeğin yedi faktörden oluştuğu ve toplam varyansın %56.9'unu açıkladığı belirlenmiştir. Dolaylı izleme alt boyutu toplam varyansın %10'unu, doğrudan izleme %9.8'ini, okul izlemesi %9.8'ini, sağlık izlemesi %8.5'ini, bilgisayar izlemesi %7.3'ünü, telefon izlemesi %6.3'ünü, kısıtlayıcı izleme %5.1'ini açıklamaktadır.

ABİÖ'nin yapı geçerliliği için, ölçeğin özgün formunda bulunan faktörlerin doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının faktör yükleri dolaylı izleme için 0.44-0.69, doğrudan izleme için 0.65-0.72, okul izlemesi için 0.55-0.85, sağlık izlemesi için 0.59-0.65, bilgisayar izlemesi için 0.45-0.80, telefon izlemesi için 0.68-0.74 ve kısıtlayıcı izleme için 0.45-0.81 arasında bulunmuştur (Şekil 1). ABİÖ'nin uyum göstergeleri incelendiğinde $\chi^2=803.3$, df=303, p=0.00; GFI=0.90, CFI=0.96, RMSEA=0.05 olarak saptanmıştır.

Tablo 1. Madde-toplam korelasyon değerleri (s=532)

Maddeler	r	p
1. Arkadaşlarıyla tanışmak istedi	0.67	0.000
2. Arkadaşlarının anne-babaları ile konuşmak için onları aradı	0.74	0.000
3. Arkadaşların ve aileleri hakkında daha fazla bilgi almak için diğer arkadaşlarının anne ya da babaları ile haberleşti	0.70	0.000
4. Arkadaşlarına seninle birlikte neler yaptığınızı sordu	0.57	0.000
5. Aktivitelerin hakkında diğer anne-babalarla konuştu	0.73	0.000
6. Aktivitelerin hakkında komşularla konuştu	0.55	0.000
7. Yanında bir başka büyüğün bulunması gereken durumda o kişinin gerçekten seninle olup olmadığını kontrol etti	0.64	0.000
8. Seninle neler planladığın hakkında konuştu	0.78	0.000
9. Katılmana izin vermeden önce planlanan aktivitelerin özellikleri hakkında sorular sordu	0.81	0.000
10. Planlı aktiviteler sonrası neler olduğunu sordu	0.83	0.000
11. Ev ödevini bitirip bitirmediğini kontrol etti	0.81	0.000
12. Okuldaki durumun hakkında öğretmenlerin ile konuştu.	0.73	0.000
13. Ev ödevlerine baktı	0.85	0.000
14. Okuldaki durumun ve notların hakkında seninle konuştu	0.70	0.000
15. Ne yediğini kontrol etti	0.74	0.000
16. Egzersiz alışkanlıklarını kontrol etti	0.74	0.000
17. Seninle ruh halindeki değişiklikler hakkında konuştu.	0.72	0.000
18. Seninle yeme alışkanlıkların hakkında konuştu	0.75	0.000
19. Evde bilgisayarı herkesin açık ve kolaylıkla görebileceği bir yere yerleştirdi	0.67	0.000
20. Bilgisayar başında harcadığın zamanı sınırladı	0.72	0.000
21. Bilgisayarına belli internet sitelerine girişi engellemek için özel bir program yükledi	0.76	0.000
22. Bazı yöntemler ile hangi internet sitelerine girdiğini kontrol etti	0.79	0.000
23. Telefon konuşmalarına zaman sınırlaması koydu	0.88	0.000
24. Telefonda konuşurken sonlandırmanı istedi	0.87	0.000
25. Senin haberin olmadan telefon konuşmalarını dinledi	0.76	0.000
26. Dolap ve çekmecelerini karıştırdı	0.74	0.000
27. Özel notlarını veya günlüğünü okudu	0.76	0.000

Güvenilirlik

İç tutarlılık analizi: İç tutarlılık analizi, ölçekten toplam bir puan elde edilmediğinden alt boyutları değerlendirilerek yapılmıştır. Özgün ölçekte tüm alt boyutlarda iç tutarlılık katsayısı 0.69'dan büyük bulunmuştur.⁶ Ölçeğin alt boyutları için bulunan iç tutarlılık katsayıları dolaylı izleme için 0.78, doğrudan izleme için 0.73, okul izlemesi için 0.78, sağlık izlemesi için 0.72, bilgisayar izlemesi için 0.71, telefon izlemesi için 0.70, kısıtlayıcı izleme için 0.62 olarak bulunmuştur.

Madde-alt ölçek toplam puan korelasyonu: Ölçeğin her maddesinin alt ölçek toplam puanla korelasyonunu hesaplamak amacıyla yapılan madde analizinde, korelasyon katsayıları ölçek maddeleriyle birlikte Tablo 1'de verilmiştir. Güvenilirlik çalışması için 27 maddelik ölçeğin alt boyutlarına göre madde-alt ölçek toplam puan korelasyon katsayıları incelendiğinde ista-

tistiksel olarak anlamlı ve yeterli düzeyde olduğu saptanmıştır.¹³

Test-tekrar test

Ölçeğin zaman içindeki tutarlılığına bakmak amacıyla test-tekrar test analizi yapılmıştır. Ölçek ilk uygulamadan üç hafta sonra tekrar uygulanmıştır. Test-tekrar test analizi 289 öğrenci ile yapılmıştır. Ölçek ve alt boyutlarından üç hafta ara ile uygulanan iki ölçüm sonucunda elde edilen puan ortalaması arasında fark olup olmadığını saptamak için bağımlı gruplarda t testi yapılmış, puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$, Tablo 2). Ölçeğin tümü ve alt boyutlarının değişmezlik, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile değerlendirilmiştir. Ölçek ve yedi alt boyutunun test-tekrar test puanları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Ölçeğin alt boyutlarından alınan test-tekrar test puan ortalamaları ve karşılaştırılması (s=289)

	İlk uygulama Ort.±SS	İkinci uygulama Ort.±SS	r	Analiz sonuçları		
				p	t	p
Dolaylı izleme	15.27±4.47	15.05±4.37	0.89	0.000	1.776	0.077
Doğrudan izleme	8.84±2.35	8.72±2.45	0.60	0.000	0.882	0.379
Okul izlemesi	12.48±2.91	12.45±2.78	0.93	0.000	0.427	0.670
Sağlık izlemesi	9.57±3.37	9.45±3.45	0.73	0.000	0.799	0.425
Bilgisayar izlemesi	8.80±3.54	8.70±3.50	0.98	0.000	0.990	0.323
Telefon izlemesi	3.14±1.53	3.02±1.49	0.72	0.000	1.800	0.073
Kısıtlayıcı izleme	3.60±1.34	3.55±1.31	0.62	0.000	0.814	0.416

TARTIŞMA

Bu çalışmada, ergenlerde algılanan anne-baba izleme durumunun ölçülmesinde kullanılabilecek Anne-Baba İzleme Ölçeği-Ergen Formunun geçerlilik ve güvenilirliği araştırılmıştır.

Bir ölçüm aracının yapı geçerliliğinin değerlendirilmesinde en sık kullanılan yöntem faktör analizidir.^{11,13} Özgün ölçeğin geliştirilmesi sırasında açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, ölçek 27 madde, yedi faktör altında toplanmış ve toplam varyansın %48'ini açıkladığı belirtilmiştir.⁶ Ölçeğin Türkçe formunda toplamda açıklanan varyans %56.9 olarak bulunmuştur. Bulunan varyans oranı ne kadar yüksekse, ölçeğin faktör yapısı o kadar güçlüdür. Genel olarak %40-60 arasındaki varyans oranları yeterli görülmektedir.^{11,13} Bu çalışmada da yeterli düzeyde toplam varyans elde edil-

miştir.

ABİÖ'nin yapı geçerliliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, bir faktörü oluşturan maddelerin faktörle ilişkisinin yeterli olup olmadığını değerlendirmektedir.^{13,14} Bir kültürde geliştirilmiş bir ölçeğin başka bir kültüre uyarlamasını yaparken ölçekteki maddelerin yapısı hakkında var olan bir varsayımı test ettiği için doğrulayıcı faktör analizinin kullanılması önerilmektedir. Bu çalışmada ölçeğin alt boyutlarındaki maddelerin faktör yükleri 0.44-0.85 arasında ve kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Bu değerler Cottrell ve arkadaşlarının çalışmasında 0.48-0.80 arasındadır.⁶ Ölçeğin alt boyutlarının faktör yükleri ve uyum indeksleri Şekil 1'de verilmiştir. Uyum indeksi değerleri, GFI, CFI'nin >0.90 ve RMSEA'nın =0.05 olması modelin kabul edilebi-

lir bir uyuma sahip olduğunu göstermektedir.¹⁴ Cottrell ve arkadaşlarının çalışması ile Türkçe versiyonunun uyum göstergeleri benzer düzeyde bulunmuştur.⁶

Ölçekte iç tutarlılık katsayısı yedi alt boyutta oldukça güvenilir bulunmuştur. Diğer alt boyutlarla karşılaştırıldığında en düşük alfa katsayısı kısıtlayıcı izlem (0.62) alt boyutunda verilmiştir. Cottrell ve arkadaşlarının çalışmasında da en düşük alfa katsayısı kısıtlayıcı izlem alt boyutunda 0.69 olarak belirtilmiştir.⁶ Bu sonuç çalışma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Diğer alt boyutlarda (dolaylı izleme, doğrudan izleme, okul izleme, sağlık izleme, bilgisayar izleme ve telefon izleme) alfa katsayısı sırasıyla 0.80, 0.84, 0.74, 0.73, 0.72 ve 0.78 olarak verilmiştir.⁶ Uyarlanan bir ölçeğin iç tutarlılığının değerlendirilmesinde kullanılan bir diğer yöntem madde analizidir. Ölçme aracını oluşturan maddelerin ölçme aracının bütünüyle hangi düzeyde ilişkili olduklarını belirlemektedir. Madde analizi için korelasyon katsayısı hesaplanmaktadır.¹¹⁻¹³ Bir madde için elde edilen korelasyon katsayısının yüksek olması, o maddenin ölçülen kuramsal yapıyla bağlantısının da yüksek, maddenin amaçlanan davranışı ölçmede etkin ve yeterli olduğunu göstermektedir.^{11,12} ABİÖ'nin madde-alt ölçek toplam puan korelasyonları incelendi-

ğinde ölçeğin tüm maddelerinin buldukları alt boyutun toplam puanı ile yeterli korelasyon sağladığı saptanmıştır (Tablo 2).

Test-tekrar test yöntemi, ölçüm aracının değişmezlik özelliğini değerlendiren ve en sık kullanılan güvenilirlik göstergesidir. Test-tekrar test uygulamasının birinci ve ikinci ölçümünden alınan puanların karşılaştırılması ve iki ölçüm arasında anlamlı farkın bulunmaması, sonuçların benzer olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada ilk uygulamadan üç hafta sonra tekrar uygulanan ölçeğin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Tekrarlanan ölçümler sonrası farkın olmaması ölçeğin güvenilir olduğunun bir göstergesidir.^{12,13} Cottrell ve arkadaşlarının çalışmasında özgün ölçeğin test tekrar test analizi ve madde analizi yapılmamış ve çalışmanın sınırlılığı olarak belirtilmiştir.

Bu çalışmada ABİÖ'nin Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu bulunmuştur. Bu ölçüm aracının Türkçeye kazandırılması, ergenlerde algılanan anne-baba izlemesinin ölçülmesinde, riskli davranışlarla anne-baba izlemesi arasındaki ilişkinin belirlenmesinde ve ergenlerin riskli davranışlarının önlenmesinde anne-babalara yönelik yapılacak girişimlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Stattin H, Kerr M. Parental monitoring: a reinterpretation. *Child Development* 2000; 71:1072-1085.
2. Huebner JA, Howell LW. Examining the relationship between adolescent sexual risk-taking and perceptions of monitoring, communication, and parenting styles. *J Adolesc Health* 2003; 33:71-78.
3. Aksoy AB, Kahraman OG, Kılıç S. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn izleme ve destek davranışları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2008; 15:1-14.
4. Li X, Fang X, Stanton B, Su L, Wu Y. Parental monitoring among adolescents in Beijing, China. *J Adolesc Health* 2003; 33:130-132.
5. Li X, Stanton B, Feigelman S. Impact of perceived parental monitoring on adolescent risk behavior over 4 years. *J Adolesc Health* 2000; 27:49-56.
6. Cottrell S.A, Branstetter S, Cottrell L, Harris CV, Rishel C, Stanton BF. Development and validation of a parental monitoring instrument: measuring how parents monitor adolescents' activities and risk behaviors. *Family Journal* 2007; 15:328-335.
7. Borawski EA, Iever-Landis C, Lovegreen LD, Trapl ES. Parental monitoring, negotiated unsupervised time, and parental trust: the role of perceived parenting practices in adolescent health risk behaviors. *J Adolesc Health* 2003; 33:60-70.
8. Yang H, Stanton B, Li X, Cottrell L, Galbraith J, Kaljee L. Dynamic association between parental monitoring and communication and adolescent risk involvement among African-American adolescents. *J Nat Med Assoc* 2007; 99:517-524.
9. DiClemente RJ, Wingood GM, Crosby R, Sionean C, Cobb BK, Harrington K, et al. Parental monitoring: association with adolescents' risk behaviors. *Pediatrics* 2001; 107:1363-1368.
10. Rai AA, Stanton B, Wu Y, Li X, Galbraith J, Cottrell L, et al. Relative influences of perceived parental monitoring and perceived peer involvement on adolescent risk behaviors: an analysis of six cross-sectional data sets. *J Adolesc Health* 2003; 33:108-118.
11. Tavşancıl, E. Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Ankara, Atlas Yayınevi, 2002.
12. Gözüm S, Aksayan S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2002; 4:9-20.
13. Şencan H. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlik. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005.
14. Şimşek OF. Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları. İstanbul, Ekinoks Yayınevi, 2007.